

OECD Ülkelerinde Demokratikleşme ve Vergi Gelirleri İlişkisi: Bootstrap Panel Nedensellik Analizi

Mahmut Ünsal ŞAŞMAZ¹

Özet

Demokratikleşme, bir ülkenin gelişmişliği ile yakından ilişkili bir olgudur. Demokratikleşmeye bağlı olarak ülke içinde güven ve istikrar durumu ile birlikte artan yatırımlar sonucunda milli gelirden artış yaşanabilmektedir. Artan milli gelir ile birlikte üretim ve tüketim faaliyetlerinde belirgin artış oluşmakta ve kamunun en önemli gelir kaynağı olan vergiler üzerinde de etkilere neden olabilmektedir. Bu nedenle demokratikleşme ve vergi gelirleri ilişkisini incelemek önemli olmaktadır. Bu çalışmada, bootstrap panel nedensellik analizi yöntemi kullanılarak 32 OECD ülkesi için 2010-2017 döneminde demokratikleşme ile vergi gelirleri ilişkisi incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda; 6 ülkede demokratikleşmeden vergi gelirlerine doğru, 5 ülkede ise vergi gelirlerinden demokratikleşmeye doğru nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ülkeler içerisinde sadece Estonya'da demokratikleşme ile vergi gelirleri arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Demokratikleşme, Vergi geliri, Bootstrap Panel Nedensellik testi

Jel Kodu: H2, C23

The Relationship between Democratization and Tax Revenues in OECD Countries: Bootstrap Panel Causality Analysis

Abstract

Democratization is closely related to the development of a country. Depending on the democratization, an increase in national income may occur as a result of increasing investments and confidence in the country. Along with the increase in national income, it may have a significant impact on production and consumption activities as well as on taxes which are the most important source of income of the people. Therefore, it is important to examine the relationship between democratization and tax revenues. In this study, the relationship between democratization and tax revenues is examined for 32 OECD countries using bootstrap panel causality analysis method in 2010-2017 period. As a result of the study; from democratization to tax revenues in 6 countries, in 5 countries, it is concluded that there is a causal relationship between tax revenues to democratization. In addition, the two-way causality relationship between democratization and tax revenues has been determined in Estonia.

Keywords: Democratization, Tax Income, Bootstrap Panel Causality test

Jel Codes: H2, C23

1. GİRİŞ

Demokrasi, ülke yönetiminde halkın yönetime katılması olarak ifade edilebilir. Genel itibarıyla demokrasi düzeyine bağlı olarak ülkelerin gelişme düzeyinin de paralel seyrettiği görülmektedir. Demokrasi endeksi 2017 verilerine göre, çalışmada kullanılan 32 OECD ülkesinden ilk dört sırada Norveç, İzlanda, Danimarka, İsveç olduğu görülmekte (EIU, 2018) ve İnsani Gelişim Endeksi (İGE) göz önünde bulundurulduğunda, bu ülkeler

gelişmiş ülkeler olmakla birlikte sosyal refah devletleri olarak da bilinmektedir.

Ülkelerin demokratikleşme seviyesine bağlı olarak gelişme seviyesi artabilmekte ve bunun sonucunda ülkelerde sosyal, toplumsal, ekonomik, siyasi, kültürel gibi birçok gelişme yaşanabilmektedir. Alakbarov ve Bayar (2018) tarafından da ortaya koyulduğu gibi, demokrasi ekonomik büyümeyi özellikle ülkelerin belli bir demokrasi eşik seviyesine ulaştıktan sonra etkilemektedir. Bunun yanı sıra, demokrasinin ülkedeki kurumsal, eğitimsel ve altyapı

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü Uşak, mahmut.sasmaz@usak.edu.tr
ORCID: 0000-0001-9485-3933

özellikleri gibi ülkeye özgü faktörlere bağlı olarak uzun vadede ekonomik büyüme üzerinde farklı etkileri olmaktadır. Bu bağlamda ifade edecek olursak, demokrasi düzeyine bağlı olarak her alanda olduğu gibi ekonomi alanında da gelişmeler yaşanması ile birlikte vergi gelirlerinde de belli değişimler yaşanabilmektedir.

Demokratikleşme ile birlikte güven ve istikrar ortamı sonucunda yatırım faaliyetleri artış göstermekte ve bunun sonucunda da milli gelir iyileşmektedir. Milli gelirden yaşanan iyileşme ile birlikte üretim ve tüketim faaliyetlerinde artışlar yaşanabilmektedir. Üretim ve tüketim faaliyetlerinin artması sonucunda devletin en önemli kaynağı olan vergi gelirlerinde de değişiklikler meydana gelmektedir. Ayrıca ekonomi politikalarında siyasi rejim ve kurumların etkili olmasına bağlı olarak vergi politikaları da bu kurumlar sonucunda belirlenmektedir. Bu nedenle demokratikleşme ile vergi gelirleri ilişkisini araştırmak önem arz etmektedir.

Bu çalışmada konunun daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla öncelikle demokratikleşme ve vergi gelirleri ile ilgili teorik bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra bu konuda yapılan ampirik çalışmalar özetlenmiştir. Ardından çalışmada kullanılan ekonometrik yöntemler ve ampirik sonuçlara yer verilmiş ve çalışma değerlendirme ve öneriler ile sonlandırılmıştır.

2. TEORİ

Hem demokratik yönetimde hem de otoriter yönetimde bir ülkedeki siyasal sistem, devletin verdiği tüm politika kararlarında ve bu kararları uygulamak için kullandığı yöntemlerde önemli rol oynar. Bu sebeple, genel anlamıyla maliye politikalarının yürürlükteki siyasal sistemden etkilenmesi normaldir (Balamatsias, 2016: 2). Vergilendirme ve kamu harcamaları ekonomi ve politikadaki temel konulardır. Vergi tasarımı ve reformlarının uygulanması ile devlet harcama programları ekonomik politikanın temelini oluşturmaktadır. Demokrasilerde, vergilendirme ve kamu harcamaları, özellikle ideolojik olmayan vatandaşların (muhtemelen

seçmenlerin büyük bir kısmı olan) oylarını çekebilir ve değiştirebilir (Profeta vd., 2013: 2).

Vergiler son iki yüzyıl boyunca seviye ve hacim bakımından artarken vergilerin yapıları da değişime uğramıştır. On dokuzuncu yüzyılın başlarında gümrük vergilerine bağımlılık varken, yirminci yüzyılda gelir vergileri yoğunluk kazanmıştır. Bu gelişmelerin nedeni olarak ortak kanı, yeniden dağıtım ile hükümet boyutunu arttıran demokrasinin yaygınlaşması olduğu yönündedir (Anderson, 2018: 111). Vergilendirme, gelirin veya kaynakların vatandaşlardan devlete aktarılmasıdır. Bu nedenle hem vergi gelirlerinin düzeyi ve bileşimi hem de vergi kaynakları ve bu kaynaklardan vergi almak ile kullanılan yöntemler siyasal sistemden etkilenmektedir (Balamatsias, 2016: 2). Vergi ile bireyler, kural koyucuların üzerinde denetim hakkıyla pazarlık gücünü elde etmektedir. Vergi demokrasi talebini oluştururken, demokratik ilerleme de vergi toplama etkinliği ile meşruiyetini arttırmaktadır (Türedi ve Topal, 2016: 64).

Bates ve Lien (1985), Acemoğlu ve Robinson (2000,2005) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, vergi ve demokrasi arasında karşılıklı nedensellik ilişkisi söz konusudur.

Bates ve Lien (1985), Fransa ve İngiltere gibi Batı Avrupa ülkelerinin tecrübelerine dayanarak, gelir arayan hükümetlerin vergi mükellefleriyle pazarlık etmenin nasıl bir sonuç verdiğini ve bunun demokratik hükümetlere nasıl yol açtığını incelemektedir. Yazarlara göre hem hükümetler hem de vergi ödeyenler fayda fonksiyonunu en üst düzeye çıkarmak amacındadırlar. Yazarlar rasyonel davranan bir hükümetin faydasını en üst düzeye çıkarması ve dolayısıyla daha fazla fon toplaması için vergi mükelleflerine politika imtiyazları sunması gerektiği sonucuna varmaktadırlar. Bu imtiyazlar, vergi mükelleflerinin hükümet tercihlerini daha fazla kontrol etmesi şeklindedir. Bu nedenle, bu süreç vergilendirmenin artmasının vatandaşların daha demokratik bir şekilde temsil edilmesine yol açmasına sebep olmaktadır.

Acemoğlu ve Robinson (2000, 2005)'e göre, eşitlikçi ve müreffeh ülkeler rejim değişikliği yaşamıyor, çünkü insanlar şartlardan memnundur. Baskıcı ve son derece eşitsiz toplumlar da değişimler yaşamıyor, çünkü bu ülkelerdeki seçkinler konumlarını korumak için mümkün olan her türlü aracı kullanıyorlar.

Sonuç olarak, yüksek eşitsizliğe maruz kalan ülkelerde, ancak seçkinlerin, toplumsal huzursuzluk durumunda nüfusun çoğunluğunu cezalandırma gücüne sahip olmadığı ülkelerde, tam çoğunluğun lehine vergilendirmeyi artıran tam demokrasiye geçişler görülmektedir.

Tablo 1: 32 OECD Ülkelerinde Demokrasi Endeksi ve Vergi Gelirlerinin GSYH'ye Oranının Seyri (2010-2017 Dönemi)

Demokratikleşme Endeksi				Vergi Gelirleri (GSYH'nın %'si)			
Ülkeler	2010	Ülkeler	2017	Ülkeler	2010	Ülkeler	2017
Norveç	9,80	Norveç	9,87	Danimarka	44,76	Fransa	46,23
İzlanda	9,65	İzlanda	9,58	İsveç	43,22	Danimarka	45,98
Danimarka	9,52	İsveç	9,39	Belçika	42,62	Belçika	44,6
İsveç	9,50	Danimarka	9,22	Fransa	42,15	İsveç	43,96
Finlandiya	9,19	Kanada	9,15	Norveç	41,9	Finlandiya	43,34
Kanada	9,08	İrlanda	9,15	İtalya	41,86	İtalya	42,38
Hollanda	8,99	Finlandiya	9,03	Avusturya	40,96	Avusturya	41,77
Lüksemburg	8,88	Hollanda	8,89	Finlandiya	40,79	Yunanistan	39,39
İrlanda	8,79	Lüksemburg	8,81	Lüksemburg	37,4	Hollanda	38,75
Avusturya	8,49	Almanya	8,61	Macaristan	37,27	Lüksemburg	38,65
Almanya	8,38	İngiltere	8,53	Slovenya	36,9	Norveç	38,23
Çekya	8,19	Avusturya	8,42	Hollanda	35,66	Macaristan	37,71
Amerika	8,18	İspanya	8,08	Almanya	35,01	İzlanda	37,69
İngiltere	8,16	Güney Kore	8,00	Estonya	33,25	Almanya	37,54
İspanya	8,16	İtalya	7,98	İzlanda	33,2	Slovenya	36,02
Güney Kore	8,11	Amerika	7,98	Çekya	32,48	Çekya	34,89
Belçika	8,05	Şili	7,84	İngiltere	32,31	Portekiz	34,71
Portekiz	8,02	Portekiz	7,84	Yunanistan	32,02	Polonya	33,9
Yunanistan	7,92	Fransa	7,80	Polonya	31,41	İspanya	33,66
İtalya	7,83	Estonya	7,79	İspanya	31,21	İngiltere	33,26
Fransa	7,77	İsrail	7,79	Kanada	31,08	Estonya	32,97
Slovenya	7,69	Belçika	7,78	İsrail	30,75	Slovakya	32,9
Estonya	7,68	Çekya	7,62	Portekiz	30,41	İsrail	32,73
Şili	7,67	Slovenya	7,50	Litvanya	28,29	Kanada	32,24
İsrail	7,48	Litvanya	7,41	Letonya	28,22	Letonya	30,4
Slovakya	7,35	Yunanistan	7,29	Slovakya	28,07	Litvanya	29,84
Litvanya	7,24	Letonya	7,25	İrlanda	27,01	Amerika	27,14
Macaristan	7,21	Slovakya	7,16	Türkiye	24,82	Güney Kore	26,9
Letonya	7,05	Polonya	6,67	Amerika	23,49	Türkiye	24,89
Polonya	7,05	Macaristan	6,64	Güney Kore	23,39	İrlanda	22,84
Meksika	6,93	Meksika	6,41	Şili	19,59	Şili	20,16
Türkiye	5,73	Türkiye	4,88	Meksika	12,84	Meksika	16,17

Kaynak: Demokrasi endeksi EIU (2018)'den, vergi gelirleri OECD (2019)'dan alınmıştır.

Kenny ve Winer (2006) siyasi rejimin vergilendirme sonuçlarındaki rolünü araştırırken, demokratik olmayan rejimlerin doğrudan vergilendirme gibi vatandaşlardan daha fazla uyum gerektiren vergilerden

uzaklaştığını gösterirken, daha demokratik hükümetler ilerici niteliklerinden dolayı doğrudan vergileri daha fazla kullanmaktadır. Ayrıca, bu tür vergiler, bir demokraside elde

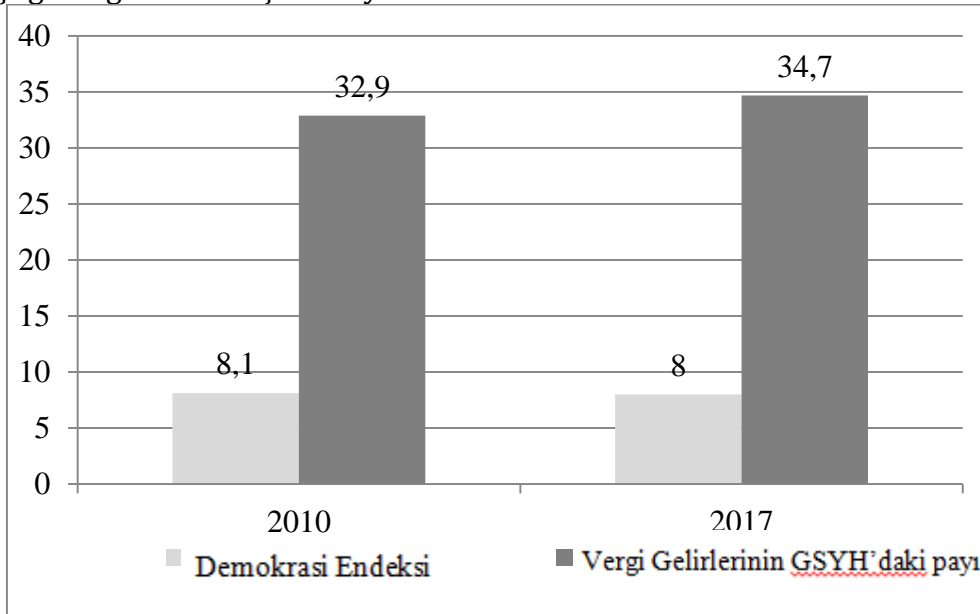
edilmesi daha kolay olan vergi mükelleflerinden işbirliği gerektirmektedir.

Çalışmada kullanılan ve The Economist Intelligence Unit (EIU) tarafından hesaplanan demokrasi endeksi, demokrasi devletin bir görüntüsünü sağlar ve dünya çapında 165 bağımsız devlet ve iki bölgeden oluşmaktadır. Endeks 0-10 arasında değer almakta ve beş kategoriye ayrılmış 60 göstergenin derecelendirmesine dayanmaktadır. Bu beş kategori; seçim süreci ve çoğulculuk, sivil özgürlükler, hükümetin işleyişi, siyasi katılım ve siyasi kültürden oluşmaktadır. Puanlamaya dayalı olarak ülkeler “tam demokrasi”, “kusurlu demokrasi”, “hibrit rejim” ve “otoriter rejim” olmak üzere dört kategoriye ayrılmaktadır (EIU, 2018). Endeks değeri 0’a yaklaştıkça demokratikleşme düzeyi düşmekte, 10’a yaklaştıkça demokratikleşme düzeyi artmaktadır.

Tablo 1’de 32 OECD ülkesinde demokrasi endeksi ve vergi gelirlerinin GSYH’ya oranının yıllara göre seyri (2010-2017 dönemi) verilmiştir. Tablo’da ülke sıralaması demokrasi endeksi ve vergi gelirlerinin GSYH’daki payı büyükten küçüğe doğru verilmiştir. Böylelikle

ülkelerin demokrasi düzeyi ile vergi gelirleri arasındaki ilişki daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Nitekim tablo’da da demokrasi düzeyi düşük olan ülkelerin GSYH’daki vergi payının daha düşük olduğu göze çarpmaktadır. 2010 yılında demokrasi endeksinin en yüksek olduğu ülke Norveç olurken, en düşük demokrasi endeksine sahip ülke Türkiye olmuştur. 2017 yılı verilerine bakıldığında, en yüksek ve en düşük demokrasi endeksine sahip olan ülkelerin değişmediği görülmektedir. 2010 yılı vergi gelirlerinin GSYH’ya oranına bakıldığında en yüksek oran Danimarka’da iken en düşük oran Meksika’da görülmektedir. 2017 yılına gelindiğinde en yüksek oran Fransa’da olurken en düşük oran Meksika’da gerçekleşmiştir.

Demokrasi endeksinin ülkenin demokrasi anlamında gelişmişliğine göre değişiklik gösterebileceği ifade edilebilir. Vergi gelirlerinin GSYH’ya oranının ülkeden ülkeye değişiklik göstermesinin sebebi; vergi oranları, vergi yükü, vergi idaresi ve vergi denetimine bağlı olabileceği gibi ülkenin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak kişi başına düşen gelir de olabilir.

Şekil 1: 32 OECD Ülkesinde 2010-2017 Döneminde Demokrasi Endeksi ve Vergi Gelirlerinin GSYH'ya Oranının Seyri

Kaynak: Demokrasi endeksi EIU (2018)'den, vergi gelirleri OECD (2019)'dan alınmıştır. Ortalama tarafımızdan hesaplanmış ve grafiğe aktarılmıştır.

Şekil 1'de 32 OECD ülkesinde demokrasi endeksi ile vergi gelirlerinin GSYH'ya oranının 2010-2017 dönemi ortalama seyri verilmiştir. Grafiğe bakıldığında demokrasi endeksinin 2010 yılından 2017 yılına doğru 0,1 puan azalış gösterdiği; vergi gelirlerinin GSYH'ya oranının 2010 yılından 2017 yılına doğru %1,8 artış gösterdiği görülmektedir.

3. LİTERATÜR TARAMASI

Demokrasi ile vergiler/vergi gelirleri arasındaki ilişkiye yönelik literatürde çeşitli ampirik çalışmalar bulunmaktadır (Bkz. Cheibub (1998), Torgler (2005), Ehrhart (2011), Mutascu (2011), Profeta vd. (2013), Ziari ve Rahemi (2013), Baskaran (2014), Balamatsias (2016), Kılıçer vd. (2016), Türedi ve Topal (2016), Andersson (2018)). Yapılan çalışmalarda ulaşılan sonuç genellikle demokrasi düzeyi ile vergi gelirleri arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğu veya demokrasi ile vergiler arasında nedensellik ilişkisi olduğu yönündedir (Bkz. Ehrhart (2011), Mutascu (2011), Ziari ve Rahemi (2013), Balamatsias (2016), Türedi ve Topal (2016)). Diğer yandan demokrasi ile vergi gelirleri arasındaki ilişkinin kır-kente göre vergi türünde değişiklik gösterebildiğini saptayan çalışmalar (Bkz. Andersson (2018)) veya demokrasi ile vergi gelirleri arasında önemli bir ilişki olmadığını belirleyen çalışmalar da mevcuttur (Bkz. Profeta vd. (2013)). Ayrıca literatürde demokrasi ve vergiler arasındaki ilişkiye yönelik veya bu konuya ilişkin yapılmış çeşitli anket çalışmaları da mevcuttur (Bkz. Zenginobuz vd. (2010), Şahin ve Hatırlı (2016)). Demokrasi ile vergi gelirleri arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir:

Yaptıkları çalışmada hükümet büyüklüğünü ele alan Meltzer ve Richard (1981)'e göre; seçmenler, vergilendirmenin vatandaşların emek-eğlence seçimleri üzerindeki ayırt edici etkilerini rasyonel olarak öngördüklerini ve oylama yaparken bunu dikkate aldıklarını belirtmişlerdir. Çalışmada yeniden dağıtılan gelir payıyla ölçülen hükümetin büyüklüğünün, çoğunluk kuralına göre belirlenmekte

olduğunu belirtmişlerdir. Diğer bir çalışmada Cheibub (1998), 1970 ile 1990 yılları arasında 108 ülkede demokrasi veya diktatörlük olarak sınıflandırılan rejim türü ile vergilendirme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucuna göre, hükümet tarafından toplanan vergi seviyesine ilişkin ülkeler arasında gözlemlenen farklılıkların bazılarının demokrasi, altında olması ve diğerlerinin diktatörlük ile sınıflandırılmış olması nedeniyle demokratik rejimlerin vergi toplayamama endişelerinin asılsız olduğu belirtilmiştir. Benzer bir çalışmada Pommerehne ve Weck-Hannemann (1996), 25 İsviçre Kantonunda vergi kaçakçılığının standart modeline uygun olarak toplam gelir vergisi uyumsuzluğunun ampirik araştırmasını yapmışlardır. Yapılan çalışma sonucunda ulaşılan sonuçlardan birinde, vatandaş / vergi mükelleflerinin devlet bütçeleri üzerinde doğrudan kontrolü olduğunda, uyumsuzluğun önemli ölçüde daha düşük olduğunu oysa böyle bir kontrolün olmadığı durumlarda bunun tam tersinin geçerli olduğunu tespit etmişlerdir.

Demokrasinin vergi gelirine etkisini araştıran Torgler (2005), İsviçre'de Uluslararası Sivil Toplum Araştırmaları Anketi (ISSP) 1998'den alınan anket verilerini kullanmıştır. Çalışmada, doğrudan demokratik hakların vergi ahlakını önemli ölçüde olumlu etkilediği belirlenmiştir. Ehrhart (2011) tarafından yapılan diğer bir çalışmada, panel veri analizi kullanılarak 1990-2005 döneminde 66 gelişmekte olan ülkede demokrasi ile vergi gelirleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Kullanılan değişkenler üç yıllık ortalamalardan oluşmaktadır. Yapılmış olan çalışma sonucunda, artan demokrasinin vergi gelirleri üzerindeki muhtemel etkisinin büyük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir çalışmada Mutascu (2011), panel veri analizi yöntemini kullanarak 51 ülkede 2002-2008 yılları arasında vergilendirme düzeyi ile demokrasi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada, gerek güçlü bir demokratik yapının varlığında gerekse güçlü bir otoriter yönetimin varlığı halinde önemli bir vergi artışının meydana gelebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir çalışmada Profeta vd. (2013),

regresyon analizi yöntemini kullanarak belli gelişmekte olan ülkelerde 1990-2005 döneminde demokrasi, vergilendirme ve kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucuna göre, politik değişkenler ile vergi gelirleri arasında önemli bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Benzer bir çalışmada Ziari ve Rahemi (2013), 21 ülkeye yönelik düşük, orta ve yüksek demokrasi endeksine sahip üç grupta 2006-2011 yılları arasında demokrasi endeksi ile vergi gelirleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Ziari ve Rahemi (2013)'e göre, yüksek demokrasi endeksine sahip ülkelerde vergi gelirlerinin demokrasi endeksini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ortalama demokrasi endeksine sahip ülkelerde vergi gelirlerinin demokrasi endeksi üzerinde de olumlu etkileri olduğu tespit edilirken, vergi hariç diğer gelirlerin demokrasi endeksi üzerinde olumsuz etkisi olduğu belirtilmiştir. Düşük demokrasi endeksine sahip ülkelerde vergi gelirlerinin demokrasi üzerinde olumsuz etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmasında vergilendirme ile demokrasi ilişkisini araştıran Baskaran (2014), 1981-2008 yılları arasında 122 ülkeye yönelik panel regresyon analizini kullanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda gelirlerin ortalama olarak demokrasi üzerinde küçük olumlu bir etki oluşturduğunu tespit etmiştir. Benzer bir çalışmada Balamatsias (2016), iki aşamalı en küçük kareler (2SLS) yöntemini kullanarak 1993-2012 döneminde 74 ülkede demokrasi ile vergilendirme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda, demokrasinin doğrudan vergilendirmede ve aynı zamanda dolaylı vergileme oranı üzerinde olumlu yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir çalışmada Kılıçer vd. (2016), OECD ve Türkiye'de katalaksı kavramı kapsamında vergileme ile demokrasi arasındaki ilişkiyi karşılaştırmalı analiz ve korelasyon analiz yöntemini kullanarak incelemiştir. Çalışmada vergisini beyannameli şekilde ödeyenlerin toplam seçmene oranı ile demokrasi arasındaki (demokrasiyi temsilen ifade özgürlüğü ile hesap verilebilirlik, hukukun üstünlüğü,

yolsuzluk, açık bütçe ve yolsuzluğun kontrolü endeksleri kullanılmıştır) ilişki analiz edilmiştir. Yapılan çalışmaya göre, korelasyon analizi sonucunda demokrasi göstergelerinin tamamının, beyanname veren mükellef sayısının seçmen sayısına oranı arttıkça daha yüksek değere ulaştığını belirlemiştir. Ayrıca demokrasi değerleri ile dolaysız vergiler (beyannameli mükellefler) arasında pozitif bir ilişki tespit edilirken beyannameli mükellef sayısındaki artışın demokrasi skorlarını arttırdığını belirlenmiştir. Başka bir çalışmada Türedi ve Topal (2016), panel nedensellik analizi yöntemini kullanarak 60 gelişmekte olan ülkeye yönelik 2006-2012 döneminde vergilendirme ve demokrasi ilişkisini incelemiştir. Çalışmada demokrasiyi temsilen dört değişken (sivil özgürlükler ve siyasal haklar, EIU demokrasi endeksi ve Polity IV) kullanılmıştır. Çalışma sonucunda vergilendirme ve demokrasi arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Çalışmasında vergi gelirlerinin belirleyicilerini araştıran Özmen (2016), 1996-2013 yılları arasında BRIC-T ülkelerini örneklem olarak kullanmıştır. Çalışmada yöntem olarak panel birim kök ve panel eşbütünlük testi kullanılmıştır. Çalışmada ekonomik, mali, sosyal ve siyasi değişkenlerin toplam vergi gelirleri üzerinde önemli derecede belirleyici rol oynadığı belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada kullanılan değişkenler arasında yer alan ekonomik özgürlükler ve ticari serbestleşmenin katsayısının istatistiki olarak anlamlı ve politik istikrarın katsayısının ise istatistiki olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Demokratikleşmenin vergi gelirleri üzerindeki etkisini inceleyen Andersson (2018), tanımlayıcı ve çok değişkenli analiz yöntemini kullanarak 31 ülkede 1800'den sonra (ya da bağımsızlık sonrası) 2012'ye kadar olan süreci kullanmıştır. Çalışma sonucuna göre, demokrasinin kırsal ülkelerdeki emlak vergilerini düşürdüğü, bunun yerine gelir vergisini artırdığı ve daha şehirleşmiş bölgelerde tüketim vergilerini düşürdüğü tespit edilmiştir. Diğer yandan ekonomik

özgürlükler demokratikleşme açısından önem teşkil etmekte hatta ülkelerin demokrasi seviyeleri hakkında ipucu verebilmektedirler. Tekin vd. (2018) çoklu regresyon modelini kullanarak altı modelden oluşan (tüm ülkeler, gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler, AB, G20 ve OECD ülkeleri) 63 ülkede 2002 yılı sonrasındaki veriler kullanarak ekonomik özgürlüğün vergi kaçakçılığı ile sosyal refah düzeyi üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Tekin vd. (2018) tarafından yapılan çalışma sonucunda, gelişmiş, gelişmekte olan, AB ile OECD üyesi ve tüm ülkelerde ekonomik özgürlüğün vergi kaçakçılığı üzerinde negatif bir etki meydana getirdiği tespit edilmiştir. Ayrıca ekonomik özgürlüklerin sosyal refah devleti üzerinde pozitif bir etkiye neden olduğunu belirlemişlerdir.

Demokrasi ile vergiler arasındaki ilişkiye yönelik literatürde anket çalışmaları da mevcuttur. Zenginobuz vd. (2010), vergi, temsiliyet ve demokrasi üzerine Türkiye'deki vatandaşların algılarına yönelik anket çalışması yapmışlardır. Çalışmanın örneklemini Türkiye'deki 2400 vatandaş oluşturmakta olup zaman aralığı 18 Haziran 2009-23 Temmuz 2009 arasında gerçekleşen saha çalışmasını kapsamaktadır. Çalışma sonucunda, vatandaşlık ve demokrasi tanımları üzerine yöneltilen sorularda, vatandaşların ülke yönetiminde söz sahibi olma hakkıyla vergi ödemeyi birbirleri ile bağlantılı unsurlar olarak gördüklerini tespit etmişlerdir. Yapılan başka bir anket çalışmasında Şahin ve Hatırlı (2016), vergi uygulamaları ve vergi ahlakı ilişkisini incelemek amacıyla Trabzon, Giresun ve Gümüşhane İl Defterdarlıklarına bağlı ticari ya da serbest meslek kazancı elde eden mükelleflerin geliri ile sosyo-ekonomik özelliklerine yönelik Temmuz 2010 döneminde 400 anket yapılmıştır ve veriler Logit Modeli ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, vergi denetimi, kamu güvencesi, vergileme eşitliği,

demokrasi algısıyla vergi etiği arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

4. VERİ VE YÖNTEM

Çalışmada 2010-2017 yılları arasında 321 OECD ülkesinde demokratikleşme ile vergi gelirleri arasındaki nedensellik ilişkisi araştırılmıştır. Çalışmada 32 OECD ülkesi ile 2010-2017 döneminin seçilmesinin nedeni, verilerin 32 OECD ülkesi için 2010-2017 döneminde sürekli olmasıdır. Çalışmada değişkenlerin belirlenmesinde teorik ve ampirik literatür dikkate alınmıştır. Çalışmada kullanılan demokratikleşme endeksi EIU (The Economist Intelligence Unit) (2018)'den, vergi gelirleri verisi OECD (2019)'dan elde edilmiştir. Tablo 2'de çalışmada kullanılan değişkenler ve tanımlamalara yer verilmiştir;

Tablo 2: Değişkenler ve Tanımlamalar

Değişken	Sembol	Kaynak
Demokratikleşme Endeksi	DE	EIU (2018)
Vergi Gelirleri (GSYH'nın %'si)	VG	OECD (2019)

Çalışmada yöntem olarak Konya (2006) panel bootstrap nedensellik testi yöntemi seçilmiştir. Öncelikle seriler arasında yatay kesit bağımlılığı ilişkisi olup olmadığı test edilmiş ardından serilerin homojenliğine bakılmıştır. Son olarak panel bootstrap nedensellik analizi ile değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada demokratikleşme ile vergi gelirleri arasındaki nedensellik ilişkisine bakılmıştır. Modelin denklemi aşağıda verilmiştir;

$$\text{Model: } VG_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 DE_{it} + u_{it} \quad (1)$$

¹ 32 ülke; Avusturya, Belçika, Kanada, Şili, Çekya, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İsrail, İtalya, Güney Kore, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Meksika,

Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, Türkiye, İngiltere ve Amerika'dan oluşmaktadır.

5. Ampirik Analiz

Bu bölümde yatay kesit bağımlılığı testi, homojenlik testi ve bootstrap panel nedensellik testi yer almaktadır. Öncelikle ekonometrik analizde kullanılan testler ile ilgili bilgi verilmiş daha sonra test sonuçları verilerek yorumlanmıştır.

5.1. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Ekonometrik analizde değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığının olması durumunda, bu ilişkinin sınanmaması analizde çıkan sonuçları önemli ölçüde etkilemektedir (Pesaran, 2004). Yatay kesit bağımlılığı testi uygulanırken zaman boyutunun kesit boyutundan büyük olması durumunda Breusch ve Pagan (1980) LM testi, zaman boyutu kesit boyutundan küçük olduğunda Pesaran (2004)

CDLM testi (Denklem 2), zaman boyutu kesit boyutuna eşit olduğunda ise Pesaran (2004) CDLM2 testi uygulanır. Ayrıca Pesaran vd. (2008) heterojen bir panelde önyayarlı bir LM testini sonlu örnek yaklaşımlarını kullanarak geliştirmişlerdir (Baltagi vd. 2012).

$$CD_{lm} = \sqrt{\frac{1}{n(n-1)} \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^n (T\hat{\rho}_{ij}^2 = \pi r^2 - 1)} \quad (2)$$

Yatay kesit bağımlılığı testinin sıfır hipotezi “yatay kesit bağımlılığı yoktur” şeklinde iken alternatif hipotez “yatay kesit bağımlılığı vardır” şeklindedir.

Tablo 3’te yatay kesit bağımlılığı testi sonuçları verilmiştir;

Tablo 3: Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

Test	Demokratikleşme (DE)		Vergi Gelirleri (VG)	
	İstatistik	Olasılık	İstatistik	Olasılık
Breusch-Pagan LM	1699.091	0.000	1649.976	0.000
Pesaran scaled LM	32.96161	0.000	31.49534	0.000
Bias-corrected scaled LM	30.53304	0.000	29.06677	0.000
Pesaran CD	2.040438	0.041	19.84132	0.000

Yatay kesit bağımlılığı test sonuçlarında olasılık değeri 0,05’in altında olduğu zaman H0 hipotezi %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmekte ve seriler arasında yatay kesit bağımlılığı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Pesaran vd., 2008). Tablo 3’teki test sonuçlarına bakıldığında, panel genelinde seriler arasında yatay kesit bağımlılığı olduğu belirlenmiştir. Yatay kesit bağımlılığı tespit edildiğinden dolayı çalışmada yatay kesit bağımlılığının varlığını dikkate alan test tekniği tercih edilmiştir.

5.2. Homojenlik Testi

Çalışmada değişkenlerin eğim katsayılarının homojen olup olmadıklarını sınamak amacıyla Pesaran ve Yamagata (2008) homojenlik testi kullanılmıştır. Homojenlik testinin sıfır

hipotezi eğim katsayılarının homojen olduklarını, alternatif hipotez ise eğim katsayılarının heterojen olduklarını ifade etmektedir. Test sonucunda elde edilen olasılık değerinin 0,10’dan büyük olması durumunda sıfır hipotezi %10 anlamlılık seviyesinde kabul edilmektedir (Pesaran ve Yamagata, 2008). Tablo 4’te homojenlik testi sonuçları verilmiştir;

Tablo 4: Homojenlik Testi Sonuçları

	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Delta_tilde	-0.882	0.811
Delta_tilde_adj	-1.080	0.860

Tablo 4’teki homojenlik testi sonuçlarına bakıldığında, olasılık değerleri

0,10'dan büyük olduğu için sıfır hipotezi kabul edilmekte, diğer bir ifadeyle sabit terim ve eğim katsayılarının homojen olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 5: Konya (2006) Panel Bootstrap Nedensellik Testi Sonuçları (Demokratikleşmeden vergi gelirlerine doğru nedensellik analizi)

H₀: Demokratikleşme vergi gelirlerinin nedeni değildir.				
Ülkeler	Wald İstatistik	Bootstrap Kritik Değerleri		
		1%	5%	10%
Avusturya	121.84616**	181.37213	50.17987	28.06572
Belçika	0.29762691	114.05370	39.56768	24.27143
Kanada	2.2523155	559.58252	89.72383	35.57854
Şili	11.422867	192.28870	57.10034	31.20281
Çekya	3.6285222	101.80573	39.84246	23.33228
Danimarka	0.32232986E-01	111.29328	36.57084	19.85261
Estonya	145.03238**	169.03049	54.01373	31.72270
Finlandiya	0.53141909	254.99837	63.29494	29.83981
Fransa	9.8243710	215.65756	62.19837	33.53696
Almanya	5.3264984	177.92693	46.36525	24.59199
Yunanistan	7.0805532	197.16248	63.48968	35.04650
Macaristan	5.0685271	90.57264	29.45114	17.17506
İzlanda	10.826154	80.37459	29.47312	17.85783
İrlanda	6.6995101	152.56178	56.47094	33.40699
İsrail	12.618168	153.03444	51.35733	28.81676
İtalya	28.318318*	147.20032	46.96933	26.77901
Güney Kore	185.02655**	237.14070	69.04626	35.81649
Letonya	6.4244970	359.86014	90.44754	44.50959
Litvanya	111.46464**	327.22525	96.47169	49.35876
Lüksemburg	3.1557114	383.25909	44.99257	22.02120
Meksika	23.850975	359.54529	86.13030	44.59410
Hollanda	1.4801983	366.42029	98.83447	49.27756
Norveç	292.56958**	443.43665	107.47900	51.08615
Polonya	0.39932214E-02	290.64639	80.64561	41.62704
Portekiz	1.1093057	188.43069	49.04161	26.49388
Slovakya	2.9104310	169.62569	42.87516	21.73834
Slovenya	1.5315438	233.98409	67.15105	32.19355
İspanya	3.4306898	246.58820	51.47202	25.79323
İsveç	0.84884690	197.34047	53.22788	24.97893
Türkiye	3.9160149	142.04057	26.95625	13.85239
İngiltere	0.65902179	88.94918	32.51540	19.18879
Amerika	7.2744721	128.22394	42.47474	24.58426

Not: * 10%, ** 5%, *** 1% seviyesinde anlamlılığı göstermektedir. Ülkelerin sıralamasında ülkelerin İngilizce isimleri esas alınmıştır.

5.3. Konya (2006) Panel Bootstrap Nedensellik Testi

Konya (2006) tarafından literatüre kazandırılan Panel Bootstrap Granger nedensellik testinin temelinde Zellner (1962) tarafından geliştirilen görünürde ilişkisiz

regresyon (SUR- Seemingly Unrelated Regression) tahmincileri ile tahmin yapması yatmaktadır. Test sonucunda her bir yatay kesit için üretilen ve tahmin için kullanılan Bootstraplı kritik değerler sayesinde yatay kesit bağımlılığı varsayımı gevşetilmiş olmaktadır. Ayrıca test durağan ve

eşbütünleşik olmayan serilerin analizinde de yapılabilmekte bir başka ifadeyle birim kök testi ile eşbütünleşme testi uygulanmadan da Bootstrap nedensellik testi kullanılabilir (Konya, 2006: 991). SUR tahmincileri ile yatay kesit bağımlılığının

olduğu durumlarda EKK tahmincilerine göre daha etkin sonuçlar alınabildiğinden Konya (2006) Panel Bootstrap nedensellik testinin kullanılması daha güvenilir sonuçların bulunmasını sağlayacaktır.

Tablo 6: Konya (2006) Panel Bootstrap Nedensellik Testi Sonuçları (Vergi gelirlerinden demokratikleşmeye doğru nedensellik analizi)

H₀: Vergi gelirleri demokratikleşmenin nedeni değildir.				
Ülkeler	Wald İstatistik	Bootstrap Kritik Değerleri		
		1%	5%	10%
Avusturya	1.9694435	117.38939	40.65699	23.36041
Belçika	16.791497	177.54066	60.32927	34.63663
Kanada	202.86661**	389.62457	80.09618	37.82336
Şili	24.610938	257.76337	78.97296	41.11135
Çekya	150.12979**	430.91434	108.69244	51.58201
Danimarka	0.71157768	263.12369	71.64661	37.72795
Estonya	34.966272*	254.47095	67.05206	32.88987
Finlandiya	36.100286*	149.77374	45.04599	20.22374
Fransa	0.91197659E-01	109.68134	35.08395	18.82295
Almanya	35.585467	246.30865	72.36492	40.82410
Yunanistan	8.9734532	112.71308	40.16333	24.77791
Macaristan	6.4807487	258.07202	76.68792	45.34328
İzlanda	11.322899	283.19232	54.26108	29.48936
İrlanda	10.750185	376.23911	86.96120	47.24387
İsrail	60.358642*	212.43459	66.01227	38.65327
İtalya	11.309639	143.71370	48.89019	29.81331
Güney Kore	0.23244136	120.31218	37.57526	22.47295
Letonya	0.22178845	110.90147	40.74995	25.45745
Litvanya	4.9301050	211.44038	55.32396	33.61299
Lüksemburg	6.1638050	114.67513	40.63541	27.24308
Meksika	0.22540241	118.38704	37.96691	23.05735
Hollanda	1.4452137	67.15900	25.70989	16.61688
Norveç	0.19935823	127.03188	36.19440	24.26331
Polonya	5.6227353	95.43759	30.28773	18.51581
Portekiz	0.61504093	67.51510	21.78306	13.08626
Slovakya	4.3337366	107.33289	37.32964	24.49213
Slovenya	2.8756445	161.96422	53.62838	31.42735
İspanya	15.968938	124.93616	49.47047	28.70095
İsveç	7.6380748	191.35274	60.65400	36.41939
Türkiye	0.96468026E-02	35.40285	15.30334	10.37951
İngiltere	6.7135969	58.74232	19.86408	12.55514
Amerika	5.7353984	109.23904	28.50173	16.44710

Not: * 10%, ** 5%, *** 1% seviyesinde anlamlılığı göstermektedir. Ülkelerin sıralamasında ülkelerin İngilizce isimleri esas alınmıştır.

Konya (2006) Panel Bootstrap nedensellik testi sonucu hesaplanan Wald istatistik değerinin Bootstrap kritik değerinden büyük olması durumunda; sıfır hipotezi “değişkenler arasında nedensellik ilişkisi yoktur” reddedilirken alternatif hipotez “değişkenler arasında nedensellik ilişkisi vardır” kabul edilmektedir.

Tablo 5’te demokratikleşmeden vergi gelirlerine doğru nedensellik testi sonuçları verilmiştir;

Demokratikleşmeden vergi gelirlerine doğru nedensellik testi sonuçlarına bakıldığında; 6 ülkede (Avusturya, İtalya, Estonya, Güney Kore, Litvanya ve Norveç) bu ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle 6 ülkede demokratikleşmede meydana gelen bir değişimin vergi gelirleri üzerinde değişmeye neden olacağı söylenebilir. Diğer ülkelerde demokratikleşmeden vergi gelirlerine doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir.

Tablo 6’da vergi gelirlerinden demokratikleşmeye doğru nedensellik testi sonuçları verilmiştir;

Vergi gelirlerinden demokratikleşmeye doğru nedensellik testi sonuçlarına bakıldığında, 5 ülkede (Kanada, Çekya, Estonya, Finlandiya ve İsrail) bu ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle 5 ülkede vergi gelirlerinde meydana gelen bir değişimin demokratikleşme üzerinde değişmeye neden olacağı söylenebilir. Diğer ülkelerde vergi gelirlerinden demokratikleşmeye doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir.

6. SONUÇ

Demokratikleşme olgusu, ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile yakından ilişkili bir kavramdır. Genel itibariyle demokratikleşme seviyesi, gelişmiş ülkelerde gelişmekte olan ülkelere göre daha yüksek olduğu bilinmektedir. Nitekim ülkelerin demokratikleşme seviyeleri ile sosyal, ekonomik, siyasal ve mali düzeyleri yakın ilişki içerisindedir. Zira ülkelerin demokratikleşme seviyesi ile sosyal, ekonomik, siyasal ve mali gelişmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya

çıkarmak önem arz etmektedir. Buradan hareketle demokratikleşme seviyesi ile ülkelerin mali seviyelerinin belirlenmesi sürecinde önemli rolü olan vergi gelirleri arasındaki ilişki ortaya çıkarılmıştır.

Demokratikleşme ile birlikte güven ve istikrar ortamı sonucunda yatırım faaliyetleri artış göstermekte ve bunun sonucunda da milli gelir iyileşmektedir. Milli gelirden yaşanan iyileşme ile birlikte üretim ve tüketim faaliyetlerinde artışlar yaşanabilmektedir. Üretim ve tüketim faaliyetlerinin artması sonucunda devletin en önemli kaynağı olan vergi gelirlerinde de değişiklikler meydana gelmektedir. Ayrıca ekonomi politikalarında siyasi rejim ve kurumların etkili olmasına bağlı olarak vergi politikaları da bu kurumlar sonucunda belirlenmektedir.

Bu çalışmada 2010-2017 döneminde 32 OECD ülkesinde demokratikleşme ve vergi gelirleri arasındaki ilişki bootstrap panel nedensellik analizi yöntemi ile araştırılmıştır. Nedensellik testi sonucuna göre 32 ülkenin 6’sında (Avusturya, Estonya, İtalya, Güney Kore, Litvanya, Norveç) demokratikleşmeden vergi gelirlerine doğru, 5 ülkede (Çekya, Estonya, Finlandiya, İsrail, Kanada) vergi gelirlerinden demokratikleşmeye doğru nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Ayrıca Estonya’da çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu belirlenmiştir.

Çalışma sonucunda demokratikleşme seviyesi ile vergi gelirleri arasında nedensellik ilişkisinin ülkelerde farklılık gösterdiği görülmektedir. Bunun nedeni olarak ülkelerin içerisinde bulunduğu farklı sosyo-ekonomik ve kurumsal durumlardan kaynaklandığı söylenebilir. Nitekim ülkelerdeki vergi bilinci, hukuki alt yapı, denetim ve müeyyideler gibi demokratikleşme seviyesini etkileyen iç dinamikler her bir ülke için farklılık gösterebilmektedir. Diğer yandan, çalışma kapsamında olan ülkelerde demokratikleşme seviyeleri ile vergi gelirlerinin GSYH’ye oranı benzerlik göstermemektedir. Bu sonuçtan hareketle çalışmanın önemli sonuçlarından birisi, demokratikleşme seviyesi ile vergi gelirleri arasındaki ilişkinin ülkeye özgü

faktörlerden etkilendiği ve dolayısıyla ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği. Çalışmanın en önemli kısıtı verilerin ulaşılabilmesine bağlı olarak zaman kısıtıdır. Ancak örneklem sayısının yüksek olması sonuçların anlamlılığını arttırmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın ileride benzer konularda araştırmalara önemli bir kaynak olabileceği düşünülmektedir.

Ülkelerde kamunun en önemli gelir kaynağını vergiler oluşturmaktadır. Ülkelerin kamu

harcamalarının finansmanını sağlamak amacıyla topladığı vergiler özellikle ekonomik faaliyetlerinin yapılabilmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca vergi gelirleri ülkelerin önemli ekonomi politikalarından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle ülkelerin belli bir demokrasi eşiğini aşmasıyla vergi gelirlerini olumlu etkilemesi beklenen demokratikleşme seviyesini arttırmaya yönelik girişimlerde bulunmalarının faydalı olabileceği ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

Acemoglu, D., ve Robinson, J. A. (2000). Democratization or repression? *European Economic Review*, 44(4), 683-693.

Acemoglu, D., ve Robinson, J. A. (2005). *Economic origins of dictatorship and democracy*. Cambridge University Press.

Alakbarov, N., ve Bayar, Y. (2018). Democratization and Economic Growth in Emerging Market Economies, *Maliye Finans Yazıları*, 109, 165-180.

Andersson, P. F. (2018). Democracy, urbanization, and tax revenue, *Studies in Comparative International Development*, 53(1), 111-150.

Balamatsias, P. (2016). Democracy and Taxation, MPRA Paper, No. 82563, <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/82563/>, (25.11.2018)

Baltagi, B. H. ve Q. Feng & C. Kao (2012). A Lagrange Multiplier Test for Cross-sectional Dependence in a Fixed Effects Panel Data Model, *Journal of Econometrics*, 170(1), 164-177.

Baskaran, T. (2014). Taxation and democratization, *World Development*, 56, 287-301.

Bates, Robert H., ve Lien, Da-hsiang Donald. 1985. "A Note on Taxation, Development, and Representative Government." *Politics and Society*, (14), 53-70.

Breusch, T. S. ve A. R. Pagan (1980). The Lagrange Multiplier Test and Its Applications to Model Specification in Econometrics, *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253.

Cheibub, J. A. (1998). Political regimes and the extractive capacity of governments: Taxation in democracies and dictatorships, *World Politics*, 50(3), 349-376.

Ehrhart, H. (2009). Assessing the relationship between Democracy and Domestic taxes in developing countries, CERDI, *Etudes et Documents*, E.30. HAL Id: halshs-00553607, <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00553607>, (25.11.2018).

EIU (2018). Democracy Index 2017 Free speech under attack. A report by The Economist Intelligence Unit. https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy_Index_2017.pdf, (10.1.2019).

Kenny, L. W., ve Winer, S. L. (2006). Tax systems in the world: An empirical investigation into the importance of tax bases, administration costs, scale and political regime. *International Tax and Public Finance*, 13(2 -3), 181-215.

Kılıçer, E., Ay, F. C., ve Ataer, S. (2016). Katalaksi Kavrami Çerçevesinde Vergileme Demokrasi İlişkisi: Türkiye-OECD Karsılastırmalı Analizi/The Relationship Between Taxation and Democracy in the Frame of Catallaxy: A Comparative Analyses on

Turkey-OECD, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 53(612), 35.

Konya, L. (2006). Exports and Growth: Granger Causality Analysis on OECD Countries With a Panel Data Approach, *Economic Modelling*, 23(6), 978-992.

Meltzer, A. H. ve Richard, S. F. (1981). A Rational Theory of the Size of Government, *Journal of Political Economy*, 89(5), 914-927.

Mutascu, M. (2011). Taxation and democracy, *Journal of Economic Policy Reform*, 14(4), 343-348.

OECD (2019). Tax revenue (indicator). Total % of GDP 2000-2017. doi: 10.1787/d98b8cf5-en. <https://data.oecd.org/tax/tax-revenue.htm>, (10.1.2019).

Özmen, İ. (2016). Vergi Gelirlerinin Belirleyicileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz: BRIC-T, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(32), 232-252.

Pesaran, M. H. (2004). General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels, *CEifo Working Paper Series*, 1229.

Pesaran, M. H. ve A. Ullah & T. Yamagata (2008). A Bias-Adjusted LM Test of Error Cross-Section Independence, *The Econometrics Journal*, 11(1), 105-127.

Pesaran, M. H. ve T. Yamagata. (2008). Testing Slope Homogeneity in Large Panels, *Journal of Econometrics*, 142(1), 50-93.

Pommerehne, W. W. ve Weck-Hannemann, H. (1996). Tax rates, tax administration and income tax evasion in Switzerland, *Public Choice*, 88(1-2), 161-170.

Profeta, P., Puglisi, R., ve Scabrosetti, S. (2013). Does democracy affect taxation and government spending? Evidence from developing countries, *Journal of Comparative Economics*, 41(3), 684-718.

Şahin, M. ve Hatırlı, S. A. (2016). Türkiye'de Vergi Uygulamaları ve Vergi Ahlakı İlişkisi:

Trabzon, Giresun ve Gümüşhane İlleri Örneği, *Gümüşhane University Electronic Journal of the Institute of Social Science/Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 7(18), 253-272.

Tekin, A., Güney, T., ve Sağdıç, E. N. (2018). Ekonomik Özgürlüğün Vergi Kaçakçılığı ve Sosyal Refah Üzerine Etkisi, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 1-13.

Torgler, B. (2005). Tax morale and direct democracy, *European Journal of Political Economy*, 21(2), 525-531.

Türedi, S. ve Topal, M. H. (2016). Vergilendirme ve Demokrasi Arasındaki İlişki: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Panel Nedensellik Analizi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Nisan, 11(1), 63-86.

United Nations (2019). Human Development Data (1990-2017), <http://hdr.undp.org/en/data>, (30.1.2019).

Zellner, A. (1962). An Efficient Method of Estimating Seemingly Unrelated Regressions and Tests for Aggregation Bias, *Journal of the American Statistical Association*, 57(298), 348-368.

Zenginobuz, Ü., Adaman, F., Goksen, F., Savci, C., ve Tokgoz, M. E. (2010). Vergi, Temsiliyet ve Demokrasi İlişkisi Üzerine Türkiye'de Vatandaşların Algıları, *Açık Toplum Enstitüsü Türkiye Temsilciliği ve Boğaziçi Üniversitesi Araştırma Fonu Ortak Araştırması*, ISS/EC 2010-03

Ziari, R. ve Rahemi, H. (2013). The relationship between democracy and revenue of budget, *International Journal of Management Sciences and Business Research*, ISSN (2226-8235) Vol-2, Issue 7, 17-21. [http://www.ijmsbr.com/Vol%202,%20Issue%207%20paper%20\(2\).pdf](http://www.ijmsbr.com/Vol%202,%20Issue%207%20paper%20(2).pdf), (25.11. 2018).